

STIFTELSEN för
STRATEGISK FORSKNING

2024-08-27 Dnr ZA24.0033.003

Utbildningsdepartementet
U2024/01012

Yttrande

Remiss av delredovisning av ansvarsfull internationalisering Dnr U2024/01012 UHR Rapportserie 2024:1

Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) är en oberoende och självständig finansiär av forskning inom teknik, medicin och naturvetenskap med ändamål att stärka Sveriges framtida konkurrenskraft. Utmärkande för stiftelsens verksamhet inkluderar etablering av nätverk eller fastare samverkansformer nationellt och internationellt, bl a genom etableringen av ett internationellt forskarutbytesprogram.

Följande exempel ur SSF:s programportfölj visar på den stora vikt vi fäster på internationellt forskningsutbyte:

- Bilateral program med Sydkorea, Taiwan och Israel
- Samverkan med Japan Society for the Promotion of Science (JSPS) för nominering av Svenska post-doc-stipendiater till Japan
- Internationell sabbatical
- Internationell rekrytering av utländska forskare inom programmet Framtidens Forskningsledare
- SwedNESS postdocs
- Projektbidrag till ukrainska forskare i Sverige
- Ansökansstöd till Horizon Europe
- Rambidrag och Mångdisciplinära forskningscentra med internationellt deltagande.

Med anledning av utbildningsdepartementets remittering lämnar här Stiftelsen för Strategisk Forskning följande synpunkter på ovan rubricerade rapport.

Synpunkterna 1)- 5) nedan kopplar direkt till stiftelsens stadgar för ändamålsuppfyllande och verksamhetens genomförbarhet med perspektiv från rapportens förslag.

Synpunkterna 6) – 11) är av reflektiv karaktär utifrån stiftelsens övriga erfarenheter med noteringar för möjliga intressekonflikter och oönskade konsekvenser av rapportens förslag.

- 1) **Stiftelsen instämmer i att ansvarfull internationalisering så som det presenteras i regeringsuppdraget och rapporten är något eftersträvansvärt.**

Vi delar argumentet att det globalt förändrade säkerhetsläget gör att svensk öppenhet och utåtriktat samarbete riskerar att utnyttjas av främmande makt. Vi instämmer i rapportens notering (sid 20) att internationalisering är ett medel för att nå ökad kvalitet och relevans i sin verksamhet, för att stärka det svenska samhällslivet, med mera.

Stiftelsen bidrar till ansvarfull internationalisering genom att söka samverka med likasinnade länder/regioner som har vetenskapliga och innovativa styrkor samtidigt som de har demokratisk mognad, inklusive rättssäkerhet.

- 2) **Stiftelsen föreslår att definitionen av ansvarfull internationalisering utökas enligt (fet text):**

*"Ansvarfull internationalisering omfattar de aspekter som en nationell aktör inom högre utbildning, forskning och innovation behöver ta hänsyn till för att på ett ansvarsfullt sätt upprätthålla, vårda och följa upp **eller begränsa/avveckla** en relation med en eller flera aktörer i andra länder."*

- 3) **Stiftelsen föreslår att definitionen av vetenskapsdiplomati (Science Diplomacy, sid 20) utökas enligt (fet text):**

"Offentlig diplomati, där vetenskapsdiplomati är en del, kan beskrivas som när en stat kommunicerar med befolkningen i andra länder för att skapa förståelse för det egna landets idéer och ideal, dess institutioner, kultur och politik **samt stärka dess kunskaps- och handelsutbyte."**

Det tillagda tycks ofta förbises eller nedprioriteras vid in- eller utgående statsbesök, till förmån för det kulturella. Motsvarade är det viktigt att Sverige utökar sina forsknings- och innovationsråd (Fol) vid svenska ambassader. Antalet befattningar som Fol-råd bör ökas, liksom antalet placeringsländer. Titeln "Science and Innovation Counselor" kunde stärkas genom att återinföra titulaturen "Attaché" för att matcha diplomatisk status med just internationell motsvarighet.

- 4) **Stiftelsen avvisar att uppdra åt forskningsfinansiärer att mera aktivt handlägga ansvarfull internationalisering i sina öppna utlysningar.**

Rapporten föreslår att finansiärer ska utfärda instruktioner och krav i utlysningstexter och att granskare och beredningskommittéer för ansökningar ska bedöma graden av ansvarsfullhet. Eftersom SSF (och säkerligen statliga forskningsråd) behöver använda många internationella granskare kommer de personerna inte att tillräckligt

förstå den svenska kontexten så det blir fel att be dem värdera ansökan på den grunden. Rapporten exemplifierar på sid 19 med "forskningsetik, öppen vetenskap, hållbarhet och klimat, jämställdhet, ...)", samtliga med olika betydelse i varje land. Det ter sig heller inte lämpligt att likrikta finansiärernas arbete eller skapa korporativistiska överenskommelser mellan lärosäte och finansiär. Den enskilde forskarens kreativitet kommer då att minska. SSF utgår i sina utlysningar från att lärosätet som godkänner att en ansökan skickas till en finansiär också kontrollerat att projektet är genomförbart efter flera viktiga kriterier.

En praktisk lösning på problematiken kan vara att, i relevanta utlysningar, be att den sökande beskriver hur denne har beaktat ansvarsfull internationalisering i sitt specifika fall. Vidare bör finansiärer stämma av större utlandsorienterade program som kan vara känsliga med relevanta myndigheter inför lansering. Detta i kombination med en ökad medvetenhet i forskarledet samt ett fastare grepp om hanteringen vid lärosätet borde stärka den ansvarsfulla internationaliseringen.

5) Stiftelsen pekar på brister i rapporten kring vilken roll med balanserat ansvar och befogenheter den enskilde forskaren ska ha.

Förslagen innebär i stort att lärosätena kommer att behöva skapa kontor för uppgifterna kring ansvarsfull internationalisering. Över huvud taget talas det mycket litet om forskaren och dennes verklighet i arbetet för ansvarsfull internationalisering. Rapporten anger i kapitlet om Vägledande nationella riktlinjer [...], sid 35 – ett antal aspekter som behöver beaktas. Inget av dem är praktiskt möjligt för en enskild forskare att förhålla sig till på ett meningsfullt och otvetydigt vis, t.ex:

- Undersök vilka juridiska ramverk....
- Utforska vilka nationella avtal...
- Undersök om det finns andra samarbeten i Sverige...
- Ta reda på vilka avtal som finns på myndighetsnivå...
- Identifiera verksamhetens "kronjuveler".
- Se över finansieringen av den egna verksamheten...
- Informera dig om huruvida aktiviteten berörs av säkerhetsskyddslagen...
- Bedöm vilka förutsättningar de juridiska system [...] samarbetspartners agerar inom...
- Bedöm det utländska förhållanden vad gäller demokrati,...
- Bedöm vilken grad av akademisk frihet som samarbetspartners har...
- Bedöm om korruption kan vara en risk...
- Bedöm vilka generella hot som finns för organisationen...
- Bedöm graden av institutionell autonomi [...] som motparten har¹
- Förvissa dig om [...] att [...] samarbetspartners är erkänd av myndigheter [...] och att det inte rör sig om ett s k bluffuniversitet...
- Undersök om den tänkta samarbetspartner har andra samarbeten [...] som verkar på [...] ditt rykte.
- Vem äger, kontrollerar eller finansierar samarbetsparten?
- Säkerställ att internationaliseringen kan bedrivas i enlighet med god forskningssed...

¹ Här kan den utländske parten tänkas resa invändningar mot flera svenska statliga lärosäten (sic!)

- med flera.

Enbart två av de många angivna aspekterna kan rimligen uppfyllas av den enskilde:

- Gör en rimlig bedömning av samarbetsparten utifrån öppna källor.
- Säkerställ att forskning [...] kan genomföras och publiceras i enlighet med öppen vetenskap.

6) Stiftelsen pekar på oklarhet i möjlighet att överklaga beslut.

Det framgår inte av rapporten hur en forskare ska kunna överklaga om någon part (som lärosäte eller annan myndighet) beslutar stoppa eller begränsa ett forskningsprojekt i samverkan på grunden av påstått oansvar eller risktagande.

7) Stiftelsen pekar på risken att genomförandet av förslagen om ansvarsfull internationalisering kan innebära en lägre rörlighet bland forskare.

Den internationella rörligheten av svenska forskare är konstaterat (och för Stiftelsen bekymmersamt) låg inom akademien. Vår erfarenhet är att lärosätena i alltför ringa omfattning värdesätter meriter av verksamhet utanför akademien, vad gäller tjänstetillsättning, befordran eller lön.

Det är för oss önskvärt att flera svenska forskare och studenter får utlandserfarenhet. Stiftelsen ser med särskild oro på att antalet utresande och hemvändande post-docs minskar och att inte betald sabbatical erbjuds alla professorer. Situationen skulle hjälpas av att högskolan i sin tjänsteordning och incitamentsstruktur mera värderar sådan rörlighet.

8) Stiftelsen ser det som positivt att förslagen i rapporten inte explicit tar upp Öppen vetenskap (Open Science).

När det gäller öppen vetenskap och öppna data så pågår det lågintensiv krigföring mellan öppna och slutna världen. Den öppna världen är bättre på forskning och innovation och bör skydda sina tillgångar fram till dess att resten av världen är öppen för fri konkurrens och respekterar upphovsrätt och intellektuella tillgångar. Man bör alltså tänka till ordentligt inför ett samarbete med antagonistiska icke-demokratiska stater.

9) Stiftelsen pekar på en risk för ökad byråkratisering och administrativ överbbyggnad om rapportens förslag genomförs.

Svenska forskare och lärosäten är idag belastade med omfattande och rapporteringsuppgifter. Att handlägga ansvarsfull internationalisering skulle bli ytterligare en börda, vilket innebär ett större *over-head*-uttag på forskningsanslag och alltså mindre av själva forskningen. Därför måste andra administrativa och rapporteringsbördor lyftas av systemet efter någon form av prioritering. Naturligtvis ska varje uppgift skötas ansvarsfullt, men allt måste därför inte regleras.

10) **Stiftelsen pekar på risker i otydliga värderingsformuleringar.**

Rapporten vill föra arbetet in i lärosätet med kollegium som en kulturfråga. Det tangerar statlig värdegrund (rapporten talar på sid 16 om "grundåskådning och värderingar"), vilken dock inte tar upp otillbörliga kontakter med internationella parter mer än hänvisa till gällande lag. Om ansvarsfull internationalisering blir en del av den statliga värdegrunden, finns en risk att den senare skulle trumfa den akademiska friheten.

11) **Stiftelsen pekar på en oklarhet i rapporten avseende svenska lärosätens autonomi.**

På sidan 14 talar rapporten om lärosätens institutionella autonomi. Någon sådan finns inte så som högskolelagen är formulerad, då de flesta svenska lärosäten är myndigheter med regleringsbrev.

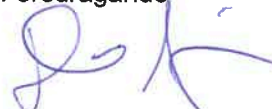
Till sist kan man fråga sig vad som kan göras efter vad rapporten föreslår. Eftersom det troligtvis inte rör sig om att ändra i högskolelagen, så handlar det snarare om internkulturell förändring, mera av strukturerat arbete och en ökad medvetenhet hos berörda parter. Det har rapporten bidragit till.

Beslutande

Lars Hultman, Vd

Föredragande

Joakim Amorim, Programchef